

БИТИРУВ ИШИ

Мавзу: «Тармок иктисоди» фанини
укитиш методикаси

Бажарди: «Менежмент» кафедраси
доценти Асатов Р.У.

- **Битирув малакавий ишининг мақсади**- ўсиб келаётган ёш авлодга иқтисодиёт илми асосларини ўрганиш бўйича бозор иқтисодиётининг келиб чиқиши, ривожланиши ва унинг бугунги кунда амал қилиш қонуниятлари туғрисида тушунча бериш орқали уларга ўзлари яшаётган жамиятнинг иқтисодий қонун қоидаларини тўғри ва чуқурроқ тушунтириш ҳамда жамиятда ўз ўрнини топиш ва кенг қамровли билимлар эгаси бўлиб етишишларига кўмаклашишдир.

Битирув малакавий иши мақсадга эришиш йўлида қуйидаги вазифаларни бажармоғи лозим:

- Фани ўқитишнинг мақсади ва вазифаларни аниқлаш;
- Фани ўқитишнинг кетма-кетлигини аниқлаш;
- Ўқитилаётган фаннинг мазмунини аниқлаш;
- Ўқитишнинг шакли ва методлари ва воситаларини аниқлаш;
- Ўқув материалларини ўзлаштиришни таъминлаш мақсадида ўқувчининг фаолиятини ташкил этиш.

Тармок иктисоди фанини уқитиш жараёни

Талабалар таҳлили

- Тармок иктисоди фани “Бизнес ва бошқарув” факультети Касбий таълим (Иктисодиёт) йўналиши 4 босқич талабаларига ўтилади. Булар таҳлил қилинганда қуйидагилар аниқланди:
- Гуруҳларда 65 та талаба таҳсил олади. Гуруҳлардаги талабалардан ўғиллар 54 та , қизлар 11та . Талабалар ўртача ёши 22 ёш.(Энг кичик ёш 20, энг катта ёш 26).
- Талабалар мактаб, лицей ва коллежларни тугатиб, ўрта маълумотга эга.
- Гуруҳлардаги талабалардан 21 киши рус тилини мукаммал билишади.15 киши инглиз тилини мукаммал, қолганлари эса луғат ёрдамида билишади.
- Гуруҳдаги барча талабалар соғлом. Оилавий шароити: 3 талаба турмушга чиққан, 7та талаба уйланган, 1 та талабанинг ота-онаси йўқ, 3 та талабанинг отаси вафот этган. Талабалар бўш вақтларида турли тadbирларда иштирок этишади, тил урганиш билан шуғулланади, компьютерда ишлашади, ҳунар ўрганади, дарсдан сўнг ишлайди, уйда ёрдам беради. Ушбу гуруҳ талабалари илмга чанқоқ, берилган топшириқларни ўз вақтида талаб даражасида бажаришади.
- Талабалар ўқитувчи,бошқарувчи, иқтисодчи ва турли ҳунар эгаси бўлишни исташади. Талабаларнинг аксарияти бўш вақтларида компьютерга, тил ўрганишга қизиқади.
- Келажакда ўз иқтисодий билимларни намоён қилиб, келажак ҳаётлари фаровон бўлишини таъминлайдилар.

Шароитлар таҳлили

- ҳуқуқий
- техник
- ташкилий шарт-шароитлар

Ҳуқуқий шароитларга фан дастури, ўқув режаси, календарь режа, баҳолаш мезонлари, журнал киради.

- **Фаннинг ўқув дастури** - давлат ҳужжати бўлиб, фандаги назарий ва амалий машғулотларнинг мазмуни, мажбурий ҳажми, кетма-кетлиги ва ҳар бир мавзу бўйича ажратилган соатларни аниқлайди. Ўқув дастурлар намунавий ва ишчи турларига бўлинади. Намунавий иш дастури Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланади. Намунавий иш дастури асосида ҳар бир ўқув юртида ишчи ўқув дастурлари тайёрланади, ҳамда ўқув юртининг, ўқув ишлари бўйича ўринбосари томонидан тасдиқланади.

- **Ўқув режаси** - бу давлат ҳужжати бўлиб, ўқув юртидаги ўқув ва тарбиявий жараёнининг мазмуни, ҳажми турлари кетма-кетлиги ва муддатларини кўрсатади
- **Календар режа-** фан бўйича ўтиладиган мавзуларни режалаштириш, ҳамда ўтилганлигини тасдиқловчи ҳужжат.

Баҳолаш мезони

Ўзлаштириш кўрсаткичи «юкори» баҳога лойиқ бўлиши учун:

- фан ўқув дастурида кўрсатилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларни тўлиқ ўзлаштирган, талаб ўз хатоларни ўзи тузатган ҳолда;
- фанга қизиқиши, яратувчанлиги, мураккаб топшириқларни пухта бажаришга ҳаракат қилиш этилади.
- Ўзлаштириш кўрсаткичи «71» балл бўлганда:
- фанни ўқув дастурида келтирилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларни тўлиқ изоҳлаб берган, унчалик аҳамиятга эга бўлмаган хатоларга йўл қўйган ва бу хатоликларни ўқитувчи кўрсатмаси асосида туза олган ҳолда;

- фанга қизиқишни намоён этиши;
- Мураккаб топшириқларни бажаришга интилиши ҳисобга олинади.
- Ўзлаштириш кўрсаткичи «60» балл бўлганда:
- ўқув дастурида кутилган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ изоҳланмаган.
- Фанни ўрганишда қизиқиши пастлиги, мураккаб топшириқларни бажаришда интилиш йўқлиги инобатга олинади.

Ўзлаштириш кўрсаткичи 56 баллдан паст

- ўқув дастурига кирган мавзулар бўйича мустақил иш материалларини тўлиқ билмаган, тузатиб бўлмайдиган хатоликларга йўл қўйган ҳолда баҳолаш мақсадга мувофиқ.

Техник шарт-шароитларга

- техник мосламалар, уларнинг яроқлиги тушунилади.
- Тармок иктисоди фанини ўқитиш учун доска, ишга яроқли видеопроектор, компьютер мавжуд, аудитория электр токи билан таъминланган, ҳаво босими нормал ҳолатда булиши керак.

Ташкилий шарт-шароитлар.

- Фан бўйича билим, малака ва кўникмаларни эгаллаши учун дарс ўтиладиган синф хонасининг тайёрлиги яъни синф хонаси ёруғ, тоза, стол ва сутуллар етарли, доска, бўр бўлиши керак.

Фаннинг укув максади ва мазмуни

- Тармок иктисоди фанининг максади ёш кадрларнинг иктисодий савиясини ошириш тармок иктисодиётидаги билимини кучайтириш, бошқариш механизмининг келгусида такомиллашиши ва корхонанинг ишлаб чиқариш – молиявий фаолияти самарадорлигини юксалтиришга мухим шарт - шароитлар яратиб бериш, ҳамда келажакда миллий хужалик тузилиши тобора усиб бораётган иктисодий силжишлар натижасида саноат корхоналарини хар томонлама ривожланишига шароит яратиб, ижтимоий масаларни амалга оширади. Озик - овқат саноати эса шу корхоналарни таркибий қисмини ташкил этиб, халқ фаровонлиги яхшиланишида узининг мухим ролини уйнайди.

«Тармок иктисоди» фанини ўқиш давомида талабалар қуйидаги назарий билимларга эга бўлишлари кўзда тутилган:

- Фаннинг мазмуни ва вазифаларини билиши;
- Фан методологиясини тушунтириб бериши;
- Фаннинг объекти ва предметини билиши;
- Корхона инфраструктурасини изоҳлаб бериши;
- Корхона фаолиятини тушуниши;
- Корхона турларини урганиши;
- Кушма корхоналар тугрисида тушунчани ўрганиши;
- Йирик, урта, кичик корхоналарнинг фарқини урганиши;
- Корхона паспорти ва устави тугрисида тушунчаларни ўрганиши;
- Давлат корхоналари, ширкат корхоналар, концерн, жамоа ва кооператив корхоналар тугрисида тушунча олиши;
- Озик – овкат саноати тугрисида тушунчага эга бўлиши;
- Озик – овкат саноатини хом – ашё базасини изоҳлай олиши;
- Озик – овкат саноати махсулотлари тугрисида хулоса чиқара олиши;
- Хусусийлаштиришнинг моҳиятини тушунтира олиши;
- Хусусийлаштиришнинг аҳамиятини билиши;
- Хусусийлаштиришнинг объектив заруратлигини исботлай олиши;
- Мулкни давлат тасарруфидан чиқаришнинг жаҳон тажрибасини урганиши;

- Узбекистоннинг хусусийлаштириш жараёнини боскичма боскич утиш йулларини урганиши;
- Ишлаб чиқаришни концентрациялаш тушунчасини билиши;
- Ихтисослаштириш турларини урганиши;
- Тармок дифференциациясини тушунтира олиши;
- Ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришнинг иктисодий самарадорлигини аниқлай олиши;
- Ишлаб чиқаришни комбинатлаштиришни тушуниши;
- Комбинациялаш турларини урганиши;
- Комбинациялаш даражасини аниқлай олиши;
- Инвестициянинг моҳияти ва аҳамиятини билиши;
- Инвестиция таркиби ва турларини урганиши;
- Корхоналар қурилиши техник – иктисодий лойихалаштиришни урганиши;
- Сармояларнинг иктисодий самарадорлигини аниқлашни билиши;
- Корхоналарнинг асосий воситалари ҳақида тушунчага эга бўлиши;
- Асосий воситаларнинг моҳияти ва аҳамиятини билиши;
- Асосий воситаларни баҳолай олиши;
- Амортизация миқдорини ҳисоблай олиши;
- Узбекистоннинг хусусийлаштириш жараёнини боскичма боскич утиш йулларини урганиши;
- Ишлаб чиқаришни концентрациялаш тушунчасини билиши;
- Ихтисослаштириш турларини урганиши;
- Тармок дифференциациясини тушунтира олиши;
- Ихтисослаштириш ва кооперативлаштиришнинг иктисодий самарадорлигини аниқлай олиши;

- Тариф системасини тушунтира олиши;
- Тариф сеткасини тахлил кила олиши;
- Иш хакининг турларини билиши ва ҳисоблай олиши;
- Фан техника тараққиёти мазмуни ва ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш йулларини билиши;
- Илмий техника тараққиётини бошқариш усулларини урганиши;
- Айланма активларнинг моҳияти ва таркибини урганиши;
- Корхоналарда айланма активлар элементларидан самарали фойдаланиш йулларини билиши;
- Айланма маблағлар ва уларнинг айланиш тезлигини ҳисоблай олиши;
- Махсулот таннархи тугрисида тушунчага эга бўлиши;
- Таннарни камайтириш йулларини билиши ва ҳисоблай олиши;
- Таннарх курсаткичларини синфлай олиши;
- Фойданинг моҳияти ва турларини билиши;
- Рентабеллик курсаткичини ва фойдани ҳисоблай олиши;
- Фойдани ошириш йулларини урганиши.

Ўқитиш воситалари ва дидактик материаллар

- иш режаси;
- назарий машғулотларни бажариш бўйича маъруза матни;
- Визуал воситалар:
- Доска, компьютер, проектор.
- Тасвирий – визуал воситалар:
Чизмалар, графиклар, диаграммалар,
жадваллар, тарқатма материаллар.
- Ўқув материаллари бир пайтнинг ўзида
дидактик материаллар сифатида, яъни
ўқитиш, ўрганиш учун ишлатилади.

«Тармоқ иктисоди» фанини ўқитишда қуйидаги ўқув материаллардан фойдаланилади:

- 1. Корхона иктисоди. Э.Х. Махмудов. Тошкент 2005
- 2. Экономика предприятия. Под. Ред. Д.э.н. , проф. Е.Л. Кантора. Санк – Петербург 2002 .
- 3. Экономика предприятий и отраслей АПК. Под. Ред. П.В. Лещиловского, Л.Ф. Догиля, В.С. Тонковича. Мн., 2001 .

● **СИНЕКТИКА МЕТОДИ ТУГРИСИДА ТУШУНЧА**

- Синектика методи 1960 йилда АКШ да У. Гордон томонидан ишлаб чиқилган. Бу метод талабаларга муаммонинг унсурларини ифодалашга, ижоднинг бош мақсадини ажратиш олишга, турли хил характердаги вазифаларни ечишнинг ҳар хил нусхаларини излашга ёрдам беради ва куйидаги шаклга эга бўлади: бевосита (маълум бир вазифанинг ечилишига ухшатиб ечилади), шахсий (объектдаги берилган вазифа образига киришга уриниб қуриш ва шу нуктаи назардан фикрлашга ҳаракат қилиб қуриш), рамзий (икки жумла билан вазифанинг образли моҳиятини айтиб беринг), ҳаёлий (гўёки эртақлардагидек бу вазифани ечадилар). Бу билан булғуси мутахассисда абстракциялаш малакаси, муҳокама предметдан узини фикран олиб қочиш, ақл юргузиш мойиллиги, ҳаётот, бахсларга киришиб кета олиш, боғланиб қолиш ҳақи бўлган гоҳлардан узоклашиш, бошқалар фикрини тинглаш, сафдоши билдирган гоҳларга нисбатан чидамли бўлиш, одатдагилар ичидан гайри одатийларини ва гайри одатийлар ичидан одатийларини топиш ҳамда аналоглардан унумли фойдаланиш каби синектик фикрлашга бўлган қобилият шаклланади.

Назарий ва амалий кўникмаларни баҳолаш.

Тармок иктисоди фани бўйича семестр давомида талаба тўплаши мумкин бўлган максимал балл 100 баллни ташкил этади;

- Фан учун ажратилган максимал балл назорат турлари бўйича қуйидагича тақсимланади:
- 1-жорий назорат (ЖН) бўйича 20 % яъни, 20 балл
- 2- жорий назорат (ЖН) бўйича 20% яъни 20 балл
- 3- жорий назорат (ЖН) бўйича 20% яъни 20 балл
- 1-оралиқ назорат (ОН) бўйича 10% яъни 10 балл
- 2-оралиқ назорат (ОН) бўйича 15% яъни 15 балл
- Якуний назорат (ЯН) бўйича 15 % яъни, 15 балл

Баллар баҳо ва фоиз жиҳатдан қуйидагича тақсимланади:

Мак. Балл 100	Баҳолар, фоизлар, баллар			
	“қониқарсиз” 55 % гача	“кониқарли” 55 - 70 %гача	“яхши” 71 - 85 %гача	“аъло” 86 - 100 %

Ўтиш бали – 55.0 балл

Эътиборингиз учун раҳмат!